

The logo for Concerto Budapest, consisting of three overlapping circles of varying shades of grey, is positioned in the upper left corner of the poster.

**concerto
BUDAPEST**

A photograph of Peter Eötvös, an elderly man with white hair and a beard, wearing a dark suit and white shirt. He is shown in profile, facing left, with his hands raised in a conducting gesture. The background is a blurred orchestra in a concert hall.

**EÖTVÖS PÉTER
SZÜCS MÁTÉ**
és a Concerto Budapest

2023. MÁRCIUS 26. 19.30 | Müpa

WAGNER

Siegfried-idill

EÖTVÖS PÉTER

Respond - magyarországi bemutató

- szünet -

IVES

IV. szimfónia

I. Prelude

II. Comedy

III. Fugue

IV. Finale

Közreműködik:

Szűcs Máté brácsa

Kiss Péter zongora

ELTE Bartók Béla Énekkar (karigazgató: **Kovács László**)

Concerto Budapest

Vezényel:

Eötvös Péter

Dubóczky Gergely

TISZTELT KÖZÖNSÉGÜNK!

Az idei évadban szeretnénk a koncertjeinken elhangzó műveket és alkotókat még közelebb hozni Önökhöz, ezért a Concerto Budapest műsorfüzetei megújultak. Felkértük a Baráti Társaságunk néhány zenerajongó és a klasszikus zenei koncertek törzsközönségéhez tartozó tagját, hogy személyes reflexióikat és zenetörténelmi ismereteiket egyesítve ajánlókat fogalmazzanak meg. Szerzőink között szerepelnek olyan barátaink, akik maguk is aktívan részt vesznek a zenei életben, mások pedig civil foglalkozásuk mellett a szabadidejüket töltik évtizedek óta rendszeresen a hangversenytermekben. Érdekességeket, egyéni értelmezéseket és emlékeket egyaránt megemlítenek programajánlójukban. Fogadják szeretettel ezeket a személyes hangvételű műismertetőket.

Richard WAGNER Siegfried-idill

Körner
Tamás

Richard Wagner és második felesége, Cosima Liszt egyetlen fia Siegfried 1869-ben született. A zeneszerző rá egy évvel, születésnapjára ajándékként írta feleségének a húszperces darabot. Cosima születésnapja december 24-én volt, de mindig másnap, 25-én ünnepelte, így a darab először 1870 december 25-én reggel hangzott el Cosima ablaka alatt, a házaspár Tribschen-i villájának kertjében. (Az akkori svájci falucska ma már Luzern része.) A zenekar tagjai a zürichi Tonhalle Zenekar muzsikusai voltak, csak trombitást nem tudtak kiállítani, így a mindössze 13 taktusból álló szólamot a világhírű magyar karmester, Richter János tanulta meg.

Az eredeti partitúrára Wagner ezt írta: "Tribscheni idill Fidi madárdalával és narancsszín napfelkeltével, szimfonikus születésnapjára üdvözlés Cosimának Richardtól." (Siegfried beceneve a családban "Fidi" volt). Sokan, akik ismerik Wagner Siegfried című operáját, benne a Brünnhilde és Siegfried szerelmi kettősében az Idill több fordulatával, azt hiszik, Wagner az operából idézett, holott fordítva történt: az 1876-ban bemutatott opera "kölcsonzott" ötleteket az Idillből. A zenei anyag a Brünnhilde ébredését ábrázoló varázslatos dallammal indul, majd halljuk Siegfried kürtjének motívumát, végül a darab csúcspontján az erdei madár dalát.

Wagner a darabot – születéstörténetét ismerve érthetően – személyes ügyként kezelte, nem is akarta publikálni, de 1878-ban anyagi okokból eladta a Schott kiadónak, sőt átírta 35 fős kamarazenekearra is. Az eredeti, a villa kertjében előadott változat, vonósnégyes mellett fuvalót, oboát, két klarinétot, fagottot, két kürtöt és trombitát alkalmaz. A csodálatosan áttetsző, finom részletekben gazdag, zseniálisan építkező darab jól példázza, hogy a többnyire hatalmas operai hangtömbökben gondolkodó Wagner, ha akarta volna, alighanem a szerenádok és a kamarazene érzékeny világában is remekműveket írhatott volna.

SZÜCS MÁTÉ © Mudra László

KISS PÉTER © Valluska Gábor

DUBÓCZYK GÉRGELY © Benkó Sándor

ÉLITE BARTÓK BÉLA ÉNEKAR © Felvégi Andrea

EÖTVÖS Péter

Respond - magyarországi bemutató

Eötvös Péter *Respond* című brácsaversenye egy korábbi kompozíció újragondolása, mely jelenlegi formájában először szólal meg hazánkban. 2021-ben Eötvös alaposan átdolgozta az 1999-ben Milánóban bemutatott *Replica* című művét, melyet maga a szerző vezényelt, és Kim Kashkashian játszotta a brácsaszólót: a 49 tagú zenekart 32-re szorította vissza, míg a mű anyagát jelentősen kibővítette. A versenymű több szálon is kapcsolódik a *Három nővér* című operához.

A mű történetéről a szerző így fogalmaz: „A *Replica* zenei anyaga két év-tizeddel ezelőtt a *Három nővér* című operám búcsú jeleneteit foglalta össze egy nagy monológ formájában szóló brácsára és zenekarra, egy annak idején túl komplikált zenekari anyaggal. Pár évvel ezelőtt úgy éreztem, hogy zeneszerzői tudásom már sokkal érettebb ahhoz, hogy ezt az érzelmi töltést tisztábban és egyszerűbben meg tudjam fogalmazni. Így jött létre a *Respond*, nem a válasz, hanem a reakció értelmében.”

A szólóhangszer formai jelentőségét Eötvös Péter a következő szavakkal írja le: „A mű során a szólóbrácsa teljesen felszabadul, külön, önálló akaratú egyéniséggé válik, mely csak ritkán dönt úgy, hogy a zenekarral együtt halad, annak ellenére, hogy az egyes hangszerekkel egyértelműen kommunikál. Az ebből létrejövő párbeszéd a legváltozatosabb szóváltásokhoz vezet, melyek tört tükör szilánkjaiként az eredeti tükörképet csak sejtetni tudják.”

A brácsaverseny hangszeres szólistája Szűcs Máté, a genfi Zeneakadémia brácsaprofesszora lesz.

Charles IVES

IV. szimfónia

Bálint
Péter

„Politonalitás, atonalitás, tónuscsoportok, perspektivikus hatások, véletlen, statisztikai kompozíció, hozzáadás, gyakorlati vicc, improvizatív zene. Ives az 1960-as éveket látta előre Strauss és Debussy idején”. Így dicsérte Igor Sztravinszkij 1966-ban azt a művet, amelyet az amerikai zeneszerző Charles Ives 1910 és a 20-as évek vége között komponált, majd rendre módosított, finomított és átírt, és amelyet csak 1965-ben, tizenegy évvel a halála után mutattak be teljes terjedelmében, Leopold Stokowski és még

két segédkarmester vezényletével. A hosszú csendet nem a véletlen szülte: a művel kapcsolatos zenekritikák összegzése szerint egyetlen hallgató sem képes követni vagy felfejteni a *IV. szimfónia* minden szálát. A négytétéles zenemű a modernista zenei technikák csodapalotája, valóban elképesztő zenei és technikai kihívások elé állítja előadót és befogadót egyaránt, hatalmas zenekart igényel, amelyben gyakorta két karmester, negyedhangú zongora, éterorgona – Leon Theremin egyik kevésbé ismert találmánya –, gong, indiai dobok és kórus szerepel. A vonósok annyira különböző csoportot alkotnak, hogy szinte minden pultnak más szólama van. A zenekar bizonyos szakaszokban teljesen eltérő ütemű és tempójú csoportokra oszlik, ezért lehet szükség második karmesterre. A partitúrában számos jelzés opcionális, így a *IV. szimfóniának* nincs két egyforma előadása.

A négytétéles zenemű bonyolult kollázs, amely Ives iskoláskorú zenei emlékeit és felnőtt kori zenei foszlányait éppúgy idézi, mint az ötörai teák szalondallamait, katonazenekarok indulóit, ragtime dallamokat és protestáns zsolttárok sokaságát. Műelemzők, mintegy harminc ilyen forrást fedeztek fel a felcsendülő harminc perc során. Az első két tételt 1927-ben adták elő, és egy olyan műsorfűzet kísérte, amelyet valószínűleg maga a zeneszerző írt. A jegyzet szerint a mű esztétikai programját a sietős kérdések alkotják, a *Mi* és a *Miért*, amit az emberi szellem a létezésével kapcsolatban tesz fel. Ives zenei történetmesélése a pusztulás városának komor ábrázolásával kezdődik. Fokozatosan halljuk, ahogy egy vonat kivonul az állomásról, kerekei a szólózongorában és a mélyebb vonósokban csikorognak. Hirtelen az *In the sweet, by and by* című himnusz szelíd hangjait halljuk, amelyek a mocsáron át gyalogosan utazó zarándokokat jelképezik. Innen Ives követi Hawthorne *Mennyei vasút* című művének cselekményét, amely az anyagi érvényesülésbe vetett amerikai hit maró satírája: a luxus expresszvonat állítólag a mennybe viszi az utasokat, de valójában egyenesen a pokolba tart – a 2. tétel kakofóniája a vonaton belüli mulatozást és a vonaton kívüli borzalmakat ábrázolja. A 3. tétel egy lélekemelő fuga, az élet formalizmusra és rituálékra való reakciójának kifejezése, amit általában a protestáns kereszténység ábrázolásként értelmeznek. A végső kinyilatkoztatás, az apoteózis a zárótételben következik be: az álom vagy fantázia a valóság durva megjelenésével zárul. Ives saját megjegyzése a fináléhoz: Az utolsó tétel számomra a legjobbnak tűnik, összehasonlítva bármivel, amelyeknek közül van a létezés valóságához.

Mintha azt kérdezné: Ide tart a civilizációnk?

A black and white portrait of Péter Eötvös, an elderly man with grey hair, looking directly at the camera with a serious expression. He is wearing a dark jacket over a light-colored shirt. The background is dark and out of focus, showing some architectural elements.

**LIGETI
ENSEMBLE**

**2023.
április 27.
csütörtök 19.30**

BMC

EÖTVÖS PÉTER
és a Concerto Budapest -
Ligeti Ensemble

Martin

Christoph REDEL:

Les Adieux, op. 61

Hommage à György Ligeti (2006)

EÖTVÖS Péter:

Dodici per sei

- szünet -

Edgar VARÈSE:

Déserts (Bill Viola filmjének vetítésével)

Közreműködik: **Concerto Budapest - Ligeti Ensemble**

Vezényel: **Eötvös Péter**

PETER EÖTVÖS, MÁTÉ SZŰCS and Concerto Budapest

WAGNER:

Siegfried-Idyll

PETER EÖTVÖS:

Respond - Hungarian premiere

- *intermission* -

IVES:

Symphony No. 4

Máté Szűcs viola

Péter Kiss piano

ELTE Béla Bartók Choir

Concerto Budapest Symphony Orchestra

Conductor:

Peter Eötvös

Gergely Dubóczy

A birthday gift composed for small ensemble by Richard Wagner who generally thought in terms of symphony orchestra, the viola concerto by Peter Eötvös rearranged for reduced line-up with solo by Máté Szűcs, and the symphony by Charles Ives employing two conductors composed for grand orchestra and performed in Hungary only once before. All this is in the Concerto Budapest concert under the baton of Peter Eötvös, during which proof is given that as regards musical quality, size is not a consideration.

On Christmas Day 1870, Richard Wagner awakened Cosima, whose birthday it was, with music, providing a morning serenade with small ensemble at the door to the bedroom of his wife: Siegfried Idyll parades key themes from the third act of the opera, including the melody accompanying the awakening of Brünnhilde, Siegfried's horn signal, and the song of the forest bird – instead of drama, pure tranquillity and equilibrium. Similarly to the Wagner work, Peter Eötvös's cello concerto Respond is a reworking of an earlier composition, which is being performed in its current form for the first time in Hungary. Eötvös rearranged his 1998 creation Replica in accordance with the pandemic: this resulted in the 49-member orchestra being reduced to 32 musicians, and parallel with this the work has been expanded with new musical concepts. With regard to the viola concerto that has multiple associations with his opera Tri sestry (Three Sisters), and its title, the composer had the following to say: "Answers only serve to raise further questions. In the dialogue thus created, a wide variety of arguments are made, and like shards of a shattered mirror one receives the reflection of an image whose original can only be guessed at." Likewise, the music of American Charles Ives can be compared to virtually nothing else. The composer who made a living as an insurance agent went his own way and his innovations put him ahead of his time. From 1910 and for nearly 15 years, the experimental composer worked on his most complex piece, Symphony No. 4: however, the complicated work calling on the resources of a large orchestra was first heard in its entirety only in 1965. It has never been performed in Műpa Budapest, and only once in Budapest, in 2001, also under the baton of Peter Eötvös, so the Concerto Budapest concert promises to be the occasion for a thrilling discovery (or for some, a reacquaintance).

**concerto
BUDAPEST**

concertobudapest.hu

KULTURÁLIS ÉS INNOVÁCIÓS
MINISZTERIUM

müpa
Budapest